

Egyik szemem...

A 2005. január 1-jétől hatályos gyermekvédelmi törvény (továbbiakban: Gyvtv.) 6.§ (5) bekezdése értelmében „A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással – fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal –, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vehető alá kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak, semmiféle testi fenyegetésnek.”

Az egyik szemem nevet, ha arra gondolok, hogy 2004. december 20-án az Országgyűlés elfogadta azt a módosítást, aminek értelmében Magyarországon is tilos a gyerekek bármilyen testi fenyegetése egy fél mondat – a „*semmiféle testi fenyegetésnek*” – törvénybe iktatásával. A másik szemem viszont sír, ha azt kell látnom, hogy erről a döntésről – és persze az ebből következő feladatokról – a szakemberek, érintettek túlnyomó többsége nem is hallott. A síráskényszerem tovább fokozódik, ha belegondolok abba, hogy milyen esélye van egy ilyen jogszabálymódosításnak, ha elmarad a széleskörű vita, egyeztetés, ha nincsenek képzések, kampányok, folyamatos média-jelenlét annak érdekében, hogy minél többen értesék és elfogadják, hogy ez történelmi léptékű változás, előbb a szemléletben, aztán lassan a gyakorlatban is.

Magyarország a 14. ország Európában, ahol megtiltja a gyermekvédelmi törvény módosítása a gyerekek verését, bármiféle fizikai bántalmazását. Az első ország 1979-ben Svédország volt, aminek a híre nagy port kavart. Sokan elképzelhetetlennek és értelmetlennek tartották ezt a lépést, úgy gondolták – ahogy ma nálunk is –, hogy a gyerekeknek nem árt némi testi fegyelmezés, pofon, fenékre csapás, illetve, hogy nem is igen lehetséges egy gyereket e nélkül felnevelni. A svédek sok éves szívós munkával, szülőcsoportok szervezésével, a szakemberek rendszeres továbbképzésével, a média minden irányú felhasználásával elérték, hogy a korábbi helyeslők és ellenzők aránya megfordult, míg annak idején 85% helyeselte a testi fenyegetést, addig ez mára 15%-ra olvadt. A kutatási eredmények szerint ma a svéd gyerekek 4%-a tudja csak elképzelni, hogy egy felnőtt egy gyereket nevelési céllal megüssön.

A testi fenyegetés tilalma egyrészt szimbolikus, másrészt nagyon is gyakorlati lépés. Szimbolikus abban az értelemben, hogy a jogalkotó kifejezi azt a szándékát, hogy a gyerekeket is tekintsük embernek, akinek jogait, méltóságát, önérzetét nem érheti csorba, másrészt azt is jelzi, hogy az erőszak nem lehet eszköze a kommunikációnak, konfliktusok kezelésének, nem lehet, nem szabadna erőből „meggyőzni” a másikat vélt vagy valós igazunkról. Az erőszakmentesség, a másik ember tisztelete és elfogadása a felnőttek között sem megy akadálymentesen, a gyerekek esetében pedig egészen a legutóbbi időkig nem merült fel, hogy ők is megérdemlik ugyanazt a tiszteletet és bánásmódot, amit egyenrangú felnőtt felek természetesnek tartanak.

A gyerekek helyzete két szempontból is eltérő. Sok szülő saját tulajdonának tekinti a gyereket, aki kicsi, éretlen, nem tudja mi a jó neki, másrészt éppen mert nevelésre, irányításra van szüksége, ennek egyik lehetséges módszere a testi fenyegetés. A szülők egy része – sajnos sokszor a szakember nevelők is – úgy véli, hogy a gyerekeknek nem azonosak a jogai a felnőttekével, szót kell fogadnia, a fel-

nőtt által jobban tudott, ismert dolgokat kell elsajátítania kritika nélkül, és ennek nyomatékosítására szükséges lehet a verés, vagy más fizikai – és lelki – nyomásgyakorlás. Ugyanezek a felnőttek elcsodálkoznak, vagy éppen méltatlankodnak, ha feltesszük azt a kérdést, vajon a szomszédját, főnökét, édesanyját is ilyen módon gondolja-e meggyőzni az igazáról, ha úgy ítéli meg, a másik nem ért a szép szóból. Sajnos szülők, szakemberek szájából is elhangzik, hogy a kisgyerek nem ért még a szóból, így ha át akar szaladni az úton, vagy belenyúl a konnektorba, nincs más lehetőség, mint a kezére, fenékre verni. Kérdés azonban, hogy mit ért a kisgyerek az ütésből, ha a szót nem érti? Milyen összefüggés alakul ki benne e két cselekmény között, és ez hasznára van-e?

Az interneten keresgetve, egy gyermekneveléssel foglalkozó chat – beszélgetős – oldalon találtam rá arra a beszélgetésfolyamra, ami tovább erősítette azt a meggyőződésemet, hogy a legjobb családokban, a leginkább lelkes és motivált szülőknek is szükségük lehet segítségre:

„Segítsetek! Egy teljesen normális anyának tartom magam, nagyon vártam a fiam születését és nagyon boldog vagyok mióta megszületett, imádom, a mindenem! Most már 4 hónapos, és egyszerűen az utóbbi időben kétségbe vagyok esve, nem ismerem magamra... Ordibálok a négy hónapos fiammal, hogy maradjon már csöndben, hagyjon már legalább egy fél órát, hogy befejezhessem azt a rohadt mosogatást, előfordult, hogy durván megráztam őt a babakocsiban.” „Nem vagy egyedül” – válaszolta valaki, sok jó használható tanács mellett. „A férjem csak akkor hitte el, hogy nem én írtam a levelet, amikor megnézte a dátumot, ugyanebben a cipőben járok én is”. „A barátnőm lánya szintén 3 éves. Dackorszakban van, borzasztó rossz, irigy, gonoszokodik, pimasz, szófoga-datlan. Mikor az anyja a sok rászólást, kiabálást, fenyegetést, fegyelmezést már nem bírja, rácsap a fenékre és belöki a szobájába, ahol a szőnyegre, vagy az ágyra pisil.”

Megrendítő történetek, amelyekre nem lehet más válasz, mint hogy meg kell szervezni a leendő szülők – gyerekek – felkészítését mindazokkal a módszerekkel, amelyek

segítenek abban, hogy megértsük a viselkedés okát, magyarázatát, és olyan technikákat, módszereket tanuljunk, amelyek átsegítenek a nevelés kritikus pillanatain. Ehhez sok időre és türelemre van szükség, és persze kizárt, hogy időnként ne legyünk dühösek, igazságtalanok, de a gyerek verése – szóval vagy tettel – biztosan nem megoldás (jóval több a kára, mint a haszna), és mint a legtöbb esetben, hosszú távú hatástalanságán, illetve károkozásán kívül még a legtöbb szülőnek súlyos büntudatot, önutálatot is okoz. Ez pedig senkinek sem segítség.

Miközben a szülők számára ez a tiltás új, és sajnos alig ismert, a szakemberek, intézmények már közel hat évtizede tudják, tudniuk kellene, hogy nem szabad a gyereket megütni, persze lelkileg bántalmazni, megalázni, megsérteni sem. Ennek sok tapasztalat ellentmondani látszik, pedig a szakemberek példája, az ő általuk használt módszerek biztosan sokat segítenek a szülőknek is. Másrészt a szakellátásban élő, vagy más okból nehezített élethelyzetben lévő gyerekek számára végképpen arra volna szükség, hogy szeretettel, elfogadással, nem bántó módon közelítsenek feléjük azok, akikre éppen a szülői rossz bánásmód miatt bízták őket.

„Egy gyermekotthoni nevelőtanár a közvetkezőket kérdezte: Mit lehet csinálni olyan esetben, amikor egy csoportnevelőt a 16 éves gyerek megütötte? Nem magától értetődő, hogy visszaütött? Mit tehetett volna mást?”

Arra a felvetésre, hogy a gyerek úgy fejezte ki a nemtetszését, haragját, ahogyan ezt korábban a nevelőtől látta, és ezt csak megerősítette az újabb ütés, elgondolkodott, de a fejét csóválta, mondván „ezekkel” nem lehet szép szóval eredményt elérni.

A gyermekvédelmi törvény módosítása még biztosan nincs közvetlen összefüggésben azzal, hogy az oktatási jogok biztosa, Aáry-Tamás Lajos nyilatkozata szerint ebben az évben megduplázódott azoknak a gyermeki panaszoknak a száma, amelyek szerint a tanárok bántalmazták őket. E jelenség mögött is az a megoldatlan probléma áll, hogy a jelenlegi pedagógus képzésben a „normális” gyerek van a tanítás középpontjában, az attól eltérő – és melyik gyerek nem tér el? – nevelési szükségletük segítésére aligha kap felkészítést a szakember-jelölt.

Miközben egyre nehezebb a gyerekekkel bánni, egyre több a feszültség intézményeken, iskolán kívül és belül, a szakemberek a tehetetlenségükkel és haraggjukkal, sokan a kiégettségükkel nem tudnak mit kezdeni, ez pedig fokozza a „rosszalkodást”. Könnyű ellenérv, hogy a világ megváltozott, „azelőtt” a fegyelmezés könnyebb volt és a gyerekek sem pimaszkodtak még el. Bármi is idézte elő a jelen állapotokat, végig kellene gondolni, hogy mit lehet és kell tenni annak érdekében, hogy éppen a nehezített feltételek között, hogyan lehetne segíteni a gyerekeknek abban, hogy értelmes és jól használható kereteket, fegyelmet, szabályrendszert tanuljanak, de erőszak nélkül. Ez az egyetlen valódi lehetőség arra, hogy az „elromlott” világot valahogyan korrigálni tudjuk. Ha a felnövekvő generációk esetében elfogadjuk az elvadulást, durvulást, erőszakot, mint magától értetődő közeget, akkor esélyünk sincs arra, hogy ez ne fokozódjék. A gyerekek támogatása abban, hogy nem feltétlenül kell együtt csaholni a falkával, nem kell fizikai erő és megalázás segítségével „győzni”, hogy a médiában látott erőszak nem követendő, akkor magunk is nagyobb bizalommal nézhetünk a jövő elé, a mi biztonságunk is jobb esélyű. Azt is jelezni kell, hogy ha szakember üt meg gyereket, az bűncselekmény, súlyos kötelességszegés. A módosított jogszabály a szülőkre tekintettel nem büntető jellegű, hanem segítő szándékú, elismerve, hogy a laikus szülőnek segítségre van szüksége ahhoz, hogy elsajátíthassa a megfelelő nevelési, fegyelmezési eszközöket. A szakembertől azonban ennek ismerete elvárható, különben a képzését kell számon kérni – elsősorban.

A testi fenyegetés tilalma egy lehetséges első lépés ahhoz, hogy más nevelési módszerekkel és meggyőződéssel neveljük, fegyelmezzük a gyerekeket, hogy megértsük: saját feszültségünk, tehetetlenségünk bizonyítéka ha ütünk, vagy hajat húzunk, ordítunk, szitkozódunk. A felkészítő programok egy részében például azt tanítják, hogy érdemes ilyenkor egy párnát püfölni, nagyot kiabálni, 10 mély levegőt venni, – ott, ahol senki nem látja – vagy egy nyugalmas zenét bekapcsolni, két oldalt egy jó könyvből elolvasni, egyszóval levezetni a feszültséget. Ez nem csak nekünk segít, hanem példát adhat azoknak a gyerekeknek is, akikkel „nem lehet bírni”, ők is követhetnek minket, és szülőként már nem lesz szükségük külön képzésre. Ez jó és hasznos befektetés, de – mint általában – erőfeszítést és türelmet, időt kíván. Ezért is kellene elkezdenni már ma!

Herczog Mária